

НАРАТИВНИ ЛИСТ НИШКИ ГЛАСНИК - ДОБРА СТАРА ВРЕМЕНА, ДА ЛИ?

Апстракт: *Новински текст доноси актуелност, дневну вест, те се због ове особине из њега може ишчитати прича о месту, догађајима, људима у одређеном временском периоду. Прошла времена се углавном перципирају као добра, а о Нишу на крају XIX и почетком XX века се говори као „убавом“ месту, мирном, спокојном и просперитетном у коме су живели пристојни грађани. Полазите за причу о свакодневном животу у Нишу почетком XX века биће лист Нишки гласник, годишта 1922, 1923, 1924. која се чувају у Народној библиотеци Стеван Сремац у Нишу. У овом раду пажња ће бити усмерена на реконструкцију свакодневице овог места у наведеном периоду, а с друге стране указаће се како се та свакодневност или стварност током времена преобликовала, те колико ново ишчитавање прошлости утиче на формирање локалног идентитета.*

Кључне речи: *Нишки гласник, Ниш, свакодневица, културно памћење, локални идентитет*

Проучавању насељеног места, града, урбаног миљеа могуће је приступити на више начина и с различитих аспеката - с историјског, географског, социолошког, етнолошког, политичког, културолошког, медицинског, туристичког, уметничког, архитектонског, урбанистичког... или било ког другог становишта. Тако се живот и дух града могу сагледати истраживањем и проучавањем различитих аспеката друштвеног живота који се везују за свакодневицу обичног човека. Феномен свакодневице због своје сложености, с обзиром на то да подразумева различитост друштвене и културне појавности маргинализованог света безимених и безначајних, обичних људи, захтева мултидисциплинаран приступ. Студије културе ослањају се на социолошке, филозофске, антрополошке, историјске и друге сродне хуманистичке и друштвене научне дисциплине, како би критички сагледале улогу и значај карактеристичних представа свакодневног живота. Предмет изучавања ових студија могу бити тривијална књижевност, популарна музика, спорт, реклама, куповина... Због динамике излагања и актуелности вести које доноси и периодика може бити важан извор (или наратив) за проучавање укупних друштвено-економских процеса, културно-просветних активности или спортско-забавних дешавања. У том смислу прилози и чланци у новинама и часописима могу бити драгоцен извор за реинтерпретацију свакодневице одређеног простора, те одређеног временског периода.

Нагли друштвеноекономски развој Ниша започео је крајем XIX века, после ослобођење од Турака, 1878. године. Изградња железнице и железничког чвора (1884/1888) условили су развој ложионице и железничке радионице (1884/1885).

Уследило је покретање парне пиваре (1884), циглане (1886/88), затим фабрике за прераду алеве паприке (1889). Према енциклопедијским наводима у Нишу је 1884. живело 16.178, а 1900. године 25.127 становника. Почетком XX века нови индустријски капацитети, попут фабрике за прераду памучних тканина *Ристићева фабрика* (1897/98), хидроцентралне *Света Петка* (1909), фабрике за израду памучног плетива (1910), фабрике коже (1910), *Пејићеве ливнице* (1911), две нове циглане (1888 и 1911), рудника мрког угља у Јелашници (1908), четири млина (1900-1911), мостовске радионице (1913), фабрике дувана (1914) додатно су убрзали индустријализацију, која је била основ и за развој саобраћаја, тровине, банкарства, здравства, комуналне привреде, школства, те основ и за својеврсни културни процват.¹ Тенденција развоја и свеукупног просперитета уследила је и у годинама после Првог светског рата. У раздобљу до 1941. године Ниш је израстао у јако управно и административно средиште Моравске бановине и Нишког среза, али и у јак војнички гарнизон, с обзиром на то да је био и седиште армијске области. Број становника је растао, па је 1931. било 35465, а на почетку Другог светског рата 41000 становника.² Ниш, је на почетку XX века у потпуности прихватио капиталистичко друштвено и привредно устројство. Промена друштвене структуре, урбанизација, привредни преображај по угледу на европске државе условилу су и нов систем културних и животних вредности. Грађанско друштво постало је носилац промена, те промотер једног новог културног модела. Тако се и Ниш трудио да, као град, буде уређен по принципима модерних, западноевропских насеобина, те да буде европски у сваком смислу. Напредак је био видљив у различитим сегментима друштвеног живота: економији, политици, образовању, здравству... у области неге и лепоте, моде, културе, забаве... а ове промене се пратити и кроз нишку штампу.

Листови који су излазили у овом периоду обрађали су се широј публици, па иако су имали „извесну политичку боју“, доносили су вести, извештаје о дневним догађајима обичног живота. Била је то приватна, нестраначка, информативна штампа, нагласио је Скерлић³, која је окренута „вестима, не идеји“, „занимљивостима, не полемици“.⁴

Као извор и врста „истраживачког терена“ свакодневице послужиће лист *Нишки гласник*, годишта 1922, 1923, 1924. која се чувају на Завичајном одељењу Народне библиотеке *Стеван Сремац* у Нишу.⁵ Лист је излазио с прекидима и неколико пута је био обнављан. Први број је изашао у четвртак 19. октобра 1900. године. Власник и одговорни уредник био је Жика Радовановић, штампар, оснивач „прве уређене штампарије у граду“. Прекиди у излажењу трајали су од 1906. до 1911. и од 1915. до 1918. године.⁶ Политичке теме нису биле заступљене

¹ Енциклопедија Ниша. [Том 1] Природа, простор, становништво, Ниш 1995, 124. (Д. Симоновић)

² Енциклопедија Југославије, 6, Загреб 1965, 295-296. (М. Крлежа)

³ Ј. Скерлић, Историјски преглед српске штампе: 1791-1911, Београд 1966, 84-85.

⁴ Јован Скерлић је говорио о штампи на крају XIX и почетку XX века, али се ове карактеристике препознају и у штампи која је излазила после Великог рата, двадесетих година XX века и касније.

⁵ На Завичајном одељењу Народне библиотеке Стеван Сремац Ниш, чува се осам годишта овог листа (1922-1929). Број свезака по годиштима: 1922-28 бројева (од 121-148); 1923-80 бројева (нумерација почиње од 1); 1924-80; 1925-105; 1926-53; 1927-34; 1928-34; 1929-9. Укупно 423 свеске или броја. Извор електронска база података: <http://91.187.147.10:8080/nibis/manage/UserRegistration.jsp>.

⁶ Види електронску базу Народне библиотеке Србије:

<http://www.vbs.rs/scripts/cobiss?ukaz=BASE&bno=99999&id=1242478337590624>.

- локални догађаји, нарочито привредни били су приоритет, а објављивани су и прилози из књижевности, науке и уметности, те је редовно доносио вести из позоришног и културног живота.⁷ Први број⁸ који се чува у Народној библиотеци у Нишу потврђује спајање⁹ листова *Напредак* и *Нишки Гласник*, а поднаслов упућује на програмску концепцију о независном, ванпартијском, социјално-политичком, културном и привредном листу. Власник је био Димитрије Љ. Павловић, одговорни уредници Благоје Марковић и Р. Димитријевић, док су редакциони одбор чинили Александар Ћерамилац, Др Бруно Ловрић, Бора Љ. Павловић, Вој. Саватијевић, Душан З. Милачић, Драгиша Ј. Цветковић, Јован Мишић, Милутин Попић, Милан Петровић, Др М. Николић, Др Свет. Зарић. Штампала га је *Електрична штампарија Гутенберг*. Сваки појединачни број коштао је 1 динар, а лист је излазио средом, петком и недељом на четири нумерисане стране.

У овом раду новински текст (прилог, чланак) је сагледан као приповедни текст који прича причу о животу једног места и једног времена, а рубрике попут *Трговина, привреда, финансија и саобраћај; Живот провинције, Новости, Криминална хроника, Са суђења, Позориште, Спорт, Личне и породичне вести, Огласи...* као догађаји и дешавања помоћу којих конструишемо атмосферу, динамику, начин живота тадашњег Ниша - а њега се сећамо с носталгијом.

Ниш у вестима, огласима и рекламама - Како замишљамо стварност

Редовна рубрика *Личне и породичне вести* обавештавала је грађанство о веридбама, удајама, о спречености да се прослави слава, као и о томе ко је славио и молио пријатеље, другове и познанике да га посете, ко је и када организовао балове и разноврсне забаве, попут добротворног руског бала с разноврсним програмом у хотелу *Европа* (новембар, 1922, бр. 126) или чајанке с игранком коју је за чланове и пријатеље приредио Француски клуб у малој сали *Касине*. (новембар 1922, бр.131) Напореда, као облик окупљања, у Нишу су се прослављале славе, као део српске културне историје и српског националног идентитета, а с друге стране балови и игранке, били су главни вид јавних

⁷ Власници и уредници су били Атанасије Радовановић, Димитрије Љ. Павловић, Војислав Љ. Павловић, Благоје Марковић, Бора Љ. Павловић, Крсто М. Спасић, Аксентије П. Костић. Периодичност се мењала, па је на почетку излазио четвртком и недељом, од 1922. средом, петком и недељом, од 1926. сваког дана, а од броја 49 из исте године четвртком и недељом. Види: М. Кисић и Б. Булатовић, Српска штампа: 1768-1995, Београд, 1996, 138-139.

⁸ Нишки гласник, бр. 121, 29. октобра 1922. године.

⁹ Листови *Напредак* и *Нишки Гласник* спојили су се 1922. године у нови лист који је продужавао годиште старог *Нишког Гласника*, а вероватно и нумерацију. У бр. 120 из 1922, у уводнику је написано: "...уредништво "Напретка" и уредништво старог нишког листа "Нишки Гласник" удружили су своје моћи, с намером, да, окупљајући око себе све одане пријатеље народно-државног одбора и све способне људе, пођу на пут рада и залагања за то добро. С тим првенственим циљем ова два листа су се спојила у "Нишки Гласник"... Пред "Нишким Гласником" ће увек бити равни сви од краља до просјака, а у његовим редовима ће наћи заштите, праведне заштите, сваки онај, који ту заштиту потребује и заслужије, па био он богат или сиромаш, био радник или трговац, био занатлија или чиновник... "Нишки Гласник" ће најнепристрасније, али и најстроже настојати, да ни једна партија не уплете прсте у оно, што је далеко изнад ње и све што не ваља, биће предмет одлучне критике његове, као што ће бити предмет похвале све што је добро..." Подаци преузети из књиге: Д. Мирчетић, *Нишка штампа: 1871-1971*, Ниш 1972, 125-127.

манifestација, којима се наглашавао грађански статус актера, те прихватање европских етикеција и начина понашања. Балови су били омиљена забава, али имућнијих, познатијих, популарнијих Нишлија, а приређивали су их различита удружења, клубови, политичке партије... Још један вид забаве у слободно време почетком XX века био је одлазак у биоскоп или позориште. Новембра месеца 1922. године у биоскопу *Велика Србија* од „понедеоника“ 13. до четвртка 16. давала се четврта серија филма *Голијат Амстронг*. (бр. 128), а у позоришту су се играле комади *Зла Жена* и *Два наредника*. У одлично одиграној представи, тријумфовали су госпођа и господин Кујунџић, нарочито госпођа Кујунџић, која би, да је жив, својом глумом задивила и самог Стерију. С подједнаким успехом изведена је и представа *Два наредника*, у којој су госпођа Поповић и господин Јовановић имали „особитих момената“. (новембар 1922, бр. 133) Поводом двадесетпетогодишњице рада Добрице Милутиновића, *Нишки гласник* је објавио вест о оснивању одбора (април 1922, бр. 39), а великан глумишта је потврдио долазак за Ђурђевдан, 6. маја – у Ниш долази брзим скопљанским возом у 10:30. (април 1923, бр. 46). Исто тако сазнајемо да је Нишко позориште летњу сезону отпочело 8. јула у Врњачкој бањи и то Нушићевим комедијама *Сумњиво лице* и *Светски рат*. Представе су се давале сваког дана (чак 34 различита комада), а у подједнакој мери су биле заступљене и национална и преведена књижевност. Одлично посећене, оне су биле и главна ноћна забава бањских гостију. (август 1923. бр. 80). Посредно, овај текст указује и на већ развијен туризам и постојање добростојећег грађанског слоја који је могао да путује, да летује, зимује, у иностранству или у Југославији, те да је извештан ниво развијености достигао и бањски туризам. Свеукупна обнова после Великог рата, условила је и разноврсност културног живота. У Нишу су гостовали разни уметници и позоришне трупе. Марта месеца 1923. године, Маргарита Адрић је одржала концерт (бр. 31), априла је гостовало Београдско народно позориште (бр. 45), у хотелу *Касина* руска трупа *Шантеклер* је давала две последње представе комичне оперете *Љубавна маскарада* (април 1923. бр. 46), а три млада руска уметника приредила су изложбу својих сликарских радова у сали Мушке гимназије (јули 1923, бр. 78). Поред информација из позоришног и културног живота, читаоци су у *Нишком гласнику* могли да се обавесте и о новообјављеним књигама и часописима, а кроз прилоге *Из живота наших књижевника* с књижевним остварењима српских писаца и анегдотама о њима.

Да су се млади лекари школовали у иностранству потврђује обавештење да је Т. Радомир Марковић, бивши ђак Нишке гимназије, положио испит на медицинском факултету у Лиону са одличним, па додато – Честитамо! (јули 1923, бр. 82). После завршених студија и специјализација отварали су ординације, па је др Петар Зурин специјалиста за кожне и венеричне болести примао од 1 до 3 и од 7 до 8, на локацији Обреновићева улица 134, преко пута кафане Маргер 80. (1922, бр. 128. новембар), а новоотворени модерни зубни атеље на углу Поштанске и Јевремове улице, радио је од 9 до 1 и од 3 до 6 (август 1923, бр. 86). Са здравством и хигијеном повезана је и нега, па су се средства за негу лепоте апотекара Фелдера – Елса помада за лице и заштиту коже, продавале су се по цени од 25 динара - две теглице са паковањем, поштарина плаћена, као и Елса помада за пораст косе, по истој цени. (новембар 1922, бр. 133). По угледу на европске градове, и у Нишу су почеле да се отварају модерне радње у којима се продавала

разноврсна роба, а роба се најбоље продавала рекламирањем. Слогана *Ко оглашава тај и напредује* (јули 1923, бр. 82) су се придржавали трговци, али не само они... Тако сазнајемо да су упркос скупоћи спуштене цене за одела и капуте у радњи Петра В. Коцића, кројача, која се налазила између хотела *Оријента* и *Европе* (октобар 1922, бр. 121), а преко пута хотела *Руски цар*, власник радње Х. Давичо, је обавештавао купце о великом избору модерних и елегантних женских капута и мушких капута – микадо, дечијих капутића, вунене трикотаже (новембар 1922, бр. 122) Рекламе су прихватили и банкарски - Препорука Савезне кредитне банке је била да се деца уче штедњи, јер је штедња темељ богатства, а највећи интерес је плаћала на новац на штедњу и враћала га је без отказа. (мај 1924, бр. 59). Нишка кредитна банка с капиталом 5.000.000 и резервним фондом 2.000.000 динара, се налазила на сопственом имању на углу улица Страхињића Бана и Кнегиње Љубице (јули 1923, бр. 83), док је Нишка прометна банка позивала на упис акција. (април 1923, бр. 45). Дух промена захватио је и спорт, који је све више привлачио пажњу. Бављење спортом је потреба која не изискује само ново доба, већ налаже и сама хигијена, а омладини пружа здраву и корисну забаву. Због тога је неопходно да се подигне ново, уређено игралиште. Ниш и Нишлије би тиме доказали да схватају дух новог времена и да су вољни да Ниш поведу напретку и у овом смислу, каже се у тексту из 1922. године. (новембар, бр. 134) Међу спортовима најпопуларније је било лоптање, односно фудбал, а због кише је одложена лоптачка утакмица између Н. С. К. С *Синђелић* и *Полета* (новембар, 1922, бр. 131). Често су се у Нишу организовале и коњичке трке. Моравско коло јакача *Кнез Михаило*, је под заштитом његовог величанства краља Александра I, за 3. јуни у три часа поподне најавило први тркачки састанак на градском пољу у Нишу, с наградним фондом од 14000 динара (мај 1923, бр. 47)

Између осталих обичних вести, издвојили смо да је Никола Јовановић због другог предузећа одлучио да прода *Хотел Македонију* (јануар 1924, бр. 4 и 5); у исто време је објављена и продаја *Кафане Шуман* у Епископској улици 57 код Донине чесме. (јануар 1924, бр. 11) У Нишу је априла месеца дувао тако јак ветар да је, поред облака прашине од којих се није могло дисати, однео и кров са главне зграде Нишке обласне болнице. (април 1923, бр. 45), док је обућу било најбоље чистити пастом *Ималин* (1924, април)

Балови, позоришне и биоскопске представе, концерти, забава, коњичке трке, схватање значаја рекламе за пласман роба и услуга постали су део свакодневног живота. Одабране вести и рекламе, потврђују развој нишког банкарства између два светска рата, трговине, уопште различитих сегмената друштвеног живота, од економије, здравства, моде, хигијене и неге до спорта... И заправо је то Ниш кога желимо да се сећамо: просперитетан, срећан, тако пријатан и уређен, грађански и модеран. Ипак, да ли је све било тако идеално?

Оквири свакодневног живота - Друштвенополитички и економски услови

Новембра месеца 1922. године (бр. 123) у уводном чланку метафоричког наслова *Први грех*, аутор Б. Марковић указује да „Време у коме живимо има једну маркантну црту, која га најбоље карактерише и која најбоље илуструје смисао и правац живота у њему. Та је црта-кулминација материјализма.“ Неповеће међу људима је све веће, идеализам се проглашава бесмислицом, социјална неправда

видљива је на сваком месту, а држава прави свој први и највећи грех јер је организована тако да једни имају много, а други немају ни да прехране своју децу. Текст истог аутора *Радници, занатлије и трговци* указује на велику класну разлику и „материјално мизеран положај радника, „несношљив финансијски положај занатлија“ и „по незгодама и сметњама у трговини неиздржљив положај трговаца“. Само свест о неминовној потреби узајамног помагања и лична воља за зближавањем, сматра Б. Марковић, могу донети класама и друштву огромне користи. (децембар 1922, бр. 143) Неминовни процеси новог друштвено-економског система условили су индустријализацију и богаћење једног слоја људи, а с друге стране велики број трговаца, занатлија, гостионичара, ситних привредника је пропао, јер није могао да издржи конкуренцију новонасталих робно-новчаних односа. *Црни дани* наслов је текста у коме се говори о „застоју“ послова у привредним круговима, због кога се у главној чаршији око десетак радњи се спрема за затварање. (новембар, 1922, бр. 131) Судаћи према вестима у *Нишком гласнику*, и Ниш се као град, није снашао у новој великој држави Југославији. „Нишка општина никако да схвати да више није друга престоница, већ петнаеста.“ Многа мања места су успела да развију на „рачун наших предрасуда“, а нишка власт је високим таксам и наметима успела да успори, па и укочи трговински и индустријски раст. (јануар 1924, бр. 11) Осим сиромаштва, Нишлије су „муку мучиле“ и са лошим санитарским и хигијенским условима. Више је чланака у којима се говори о гомили ђубрета. Због сталног раста цена, Ниш је био скупљи и од Беча, надошла Нишава додатно је појачала страхове становника, ђубре и блато на све старне, калдрма тако “груба да се остане без зуба” чинили су стварност оног времена, па је анонимни аутор резигнирано закључио да у Нишу никада није било горе! (новембар 1922, бр. 122) У непотписаном тексту (октобар 1922, бр. 121) се истиче да свака иоле уређена варош највећу пажњу обраћа на чистоћу, док су у Нишу ствари другачије. Не само периферни делови, већ и главне улице и сам центар града, су препуни ђубрета, које по двориштима стоји по неколико дана, док га ђубретари не однесу. Од периферних делова града, улица Хајдук Вељкова и Расаднички крај су најпрљавији. (мај 1923, бр. 48). Уз прљавштину, учестали су били случајеви беснила, па је од уједа бесног пса умро тринаестогодишњи дечак (новембар 1922, бр. 123). Европеизација, западноевропски модел устројства државе условио је оснивање и страначких организација, а избори и политичке борбе, чини се, биле су сличне данашњим. У предизборној 1923. години, већ су јануара почела да се оштре копља, за вероватно, најоштрију, најжучнију, најбезобзирнију изборну борбу. Жеља за мандатом је тако јака, да је Б. Марковић, аутор прилога, морао да подсети кандидате да су народ и држава испред свега, „а свако ко је против њих као једне целине, гори је непријатељ и од Мађара и од Бугара.“ (јануар, бр. 2) Марта месеца је уследио прилог о *Продаји душа*, истог аутора. „Агитујући за себе и свој лични мандат, готово сваки изборни гладијатор, као награду обећава трговцу извозницу, чиновнику положај, сељаку волове, раднику паре и тако даље.“ Заправо, ради се о плаћању, куповини присталица, а оне гледају да продају душу за што веће паре. Као закључак, Б. Марковић, наглашава да то не указује на поквареност народа, колико на то да је политички компас изгубљен, а „земља која политички компас изгуби – несрећна је до Бога!“ (март 1923, бр. 30). Беспощедна борба, настављена је и после избора, али овога пута се пренела на саме кандидате,

који, опет, нису бирали средства, да дођу до престижног посланичког места у Скупштини. (мај 1923, бр 48) А, шта рећи за рубрике *Из криминалне хронике*, *Са суђења*, *Нишки криминалитет*? Зар Ниш није био мирно, спокојно, просперитетно и напредно место – ту није могло бити криминалаца, ситних лопова и убица...? А, опет наилазимо на вести о осуђеном чувару Нишког казненог затвора, јер су његовом непажњом побегла два затвореника (новембар 1922, бр. 134), док је фалсификатор ђачког сведочанства за више разреде средње школе кажњен с месец дана затвора (јануар 1924, бр. 11). Овде се ради о ситнијим прекршајима и мањим казнама, али је Ниш због учесталих крађа попримио изглед „апашког града“. Анали указују да је путевима „модернизма“ кренуло и ово место, па се, уследио је иронични коментар, бар по томе, може мерити с великим градовима. (март 1923, бр. 29) Прави револверашки обрачун се одиграо у Нишу 1922. године. Тучу и неред у кафани *Македонија*, изазвао је тек пуштени затвореник, обућар Светислав, који је на општинску патролу приликом бежања испалио и два метка из револвера. Нико није повређен, а изгредник је предат власти. (новембар 1922, бр. 132) Честа су била и убиства – мотиком је брат убио брата (новембар 1922, бр. 122), шеснаестогодишњи девер је, да нико не зна зашто, секиром лишио живота своју снаху, (март 1923, бр. 36) а покушај педесетогодишњег кафеџије да силује тринаестогодишње мушко дете доведен је у везу с моралом који је донело, ново, модерно доба. (недеља 3. јануар 1923, бр. 1) Да ли је ово Ниш нашег сећања?

Одабраним актуеленим вестима с почетка XX века испричали смо причу о свакодневном, стварном животу ондашњег времена, а оно није било идеално. Рекли бисмо да је Ниш наше носталгије заправо обичност у свим својим облицима или живот какав и данас водимо.

Како се онда прича о свакодневном живот у ондашњем Нишу преобликовала, заправо шта и како памтимо?

Данашњица у себи сублимира и прошлост и будућност. Ј. Асман објашњава да свако ко на тај начин у ономе што је данас види и сутра које долази, у стању је и да оно што је било спаси од заборавља, да га задржи у сећању, па додаје „У сећању се реконструира прошлост.“¹⁰ Прошлост за Ј. Асмана није затворена, непроменљива, једном дата, јер је управо сећање чини активном и конструктивном. Конструктивистичке теорије, објашњава Тодор Кулић, прошлост сагледавају као „осмишљену конструкцију, а не као објективни свет минулих збивања или људи не поимају стварност онаквом каква је била, него граде моделе стварности...“¹¹ У ограниченом, непотпуном и селективном односу према Нишу на почетку XX века, Нишлије су изградиле свој модел ондашње стварности – напоредним чувањем и заборавом, обликована је једна боља прошлост и срећније време. У даљој анализи, Ј. Асман објашњава да је „сећање саображено новим околностима“, а питање је које су то нове околности када је реч о Нишу?

На крају XX и почетку XXI века, ово место и југоисточна Србија су постали сиромашна „јужна пруга“, „унутрашњост“, „провинција“, рурално

¹⁰ J. Assmann, *Kulturno pamćenje: pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*, Zenica 2005, 37.

¹¹ T. Kuljić, *Kultura sećanja: teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Beograd 2006, 72.

подручје, економски и културно заостало, у односу на развијенији север, већи, богатији Београд, „цивилизованiji“ Нови Сад или „српскију“ западну Србију. Када се још томе дода и обновљени оријентализам који у југоисточним крајевима препознаје „источњачко“ наслеђе, а оно се, углавном поима као инертно, заостало, назадно... не чуди да се у односу на перцепцију (саморецепцију) Београђанина као „урбаних космополита“ и Новосађана као „финих људи“, Нишлије доживљавају, додуше као мераклије, али и цивилизацијске „полутане“, негде културно заостале и примитивне,¹² а цела југоисточна Србија као гранични, лиминални простор. Одреднице полу, гранично, између, недовољно обликовано, недоречено... одређују како простор, тако и становништво овог места данас. Због тога не чуди, што се као тачка ослоња издваја период почетка XX века, као својеврсног златног доба, када се Ниш највише приближио такозваном напредном западноевропском културном моделу (бар желимо да буде тако). Инсистирање на припадности модерном, грађанском, урбаном, западноевропском, напредном... део је идентитетске слике којој тежимо, или у Асмановом промишљању „Друштва имагинирају слике о себи и континуирају кроз генерације властити идентитет тако што изграђују културу сећања.“¹³ Враћање скоро век у прошлост, у просперитетно нишко доба, упућује на дуготрајност, повезаност ондашњег и садашњег, на репрезентативну тачку ослоња за конструисање савременог грађанског идентитета, јер уколико се сећаш, онда и припадаш...

Ишчитавање листа *Нишки гласник* је показало да Ниш наше прошлости није био идеално место, већ је то постао читањем наратива коме је време додало нови смисао. Ипак, остаје запитаност да ли само пуким враћањем у стара времена, која су увек доживљавамо као добра, Нишлије могу да врате или наново конструишу идентитетску целовитост и самопоуздање? Стабилност идентитета се гради на прихватању свих наслага који су га формирали. Несналажење, колебање, незрелост, па и незаинтересованост, као одлика нишке савремености (свакодневице) се могу променити, али, једино ако знамо шта хоћемо и где желимо да стигнемо, а чини се да не знамо...

¹² Види: Т. Petrović, *Srbija i njen Jug: "južnjački dijalekti" između jezika, kulture i politike*, Beograd 2015, 108.

¹³ J. Assmann, n. d., 20.

Литература

- Assmann, Jan. Kulturno pamćenje: pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama, Zenica 2005.
- Bužinjska Ana i Mihal Pavel Markovski. Književne teorije XX veka. Beograd 2009.
- Енциклопедија Југославије, 6. Загреб, 1965.
- Историја Ниша, II. Ниш, 1984.
- Кисић, Милица, и Бранка Булатовић. Српска штампа: 1768-1995: историјско-библиографски преглед. Београд 1996.
- Kuljić, Todor. Kultura sećanja: teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti, Beograd 2006.
- Мирчећић, Драгољуб. Нишка штампа: 1871-1971. Ниш 1972.
- Нишки лексикон. Ниш 2011.
- Petrović, Tanja. Srbija i njen Jug: "južnjački dijalekti" između jezika, kulture i politike, Beograd 2015.
- Приватни живот код Срба у двадесетом веку, прир. Милан Ристовић, Београд 2007.
- Приватни живот код Срба у деветнаестом веку: од краја осамнаестог века до почетка Првог светског рата, прир. Ана Столић и Ненад Макуљевић, Београд 2006.
- Енциклопедија Ниша. Природа, простор, становништво, Ниш, 1995.
- Скерлић, Јован. Историјски преглед српске штампе: 1791-1911. Београд 1966.